

Meteorok

1993 augusztusának meteorfotói

A Perseidák várva várt nagy maximumát sokan szerették volna filmen megörökíteni. Számos sikeres meteorfotóról tudunk, január közepéig 18-an küldték be felvételeiket – összesen közel 60-at! A beküldések formája általában meglehetősen „slamos” volt, legtöbbször csupán a sikeres meteorfotó nagyítását juttatták valahogy el, sokszor a legalapvetőbb technikai adatok nélkül! Persze mind-egyben a Perseida-kampány szervezői is hibásak, de az utóbbi időben annyira „leült” a fotografikus észlelések témája, hogy ezzel a lehetőséggel nem foglalkoztunk jelentőségéhez és az érdeklődéshez mérten. Az idők során feledésbe merült a „Meteorfotó adatközlő lap”, a „Havi fotografikus beszámoló”-ról nem is beszélve. (Az előbbit az 1994/1. számunk meteorrovatában elevenítettük fel.)

Nézzük, kik osztották meg velünk sikeres meteorfelvételeiket:

Becz Miklós (Szigetszentmiklós)	1 ?
Busa Sándor (Harkakötöny)	2 ?
Dömény Gábor (Szekszárd)	1
Gazdag Attila (Nagykanizsa)	3
Igaz Antal (Hódmezővásárhely)	1
Imre Zoltán (Győr)	1
Iskum József (Budapest)	3
Kiss László (Szeged)	1
Kovács Sándor (Budapest)	2
Kókai Istvánék (Nagykanizsa)	7
Lantos Zsolt (Budapest)	1
Liktor Ferenc (Ózd)	1
Murányi Lajos (Gyöngyös)	1
Papp Csaba (Veszprém)	4
Rózsa Ferenc (Vác)	1
Szauer Ágoston (Szombathely)	1
Szekeres Tibor (Zalalövő)	3
Varga András (Gyöngyös)	~ 30 ?
Zajác György (Debrecen)	3

A felsoroltakon kívül havi beszámolót küldött Mátis András (Vecsés), Nagy Zoltán Antal (Budapest) valamint Kardos Mihály (Máriahalom). Bár a listát igyekeztünk legjobb tudomásunk szerint összeállítani, bizonyosan vannak hiányosságai. Kérjük észleelőinket, segítsenek ezek korrigálásában! Rövidesen minden érintettnek postázzuk a „Meteorfotó adatközlő lapokat”, kérve, hogy dokumentálják megfelelőképpen az eredményeket.

A nagy potyogás elmaradt, ami abból is látszik, hogy viszonylag kevés a lefotózott „szép”, fényes meteor. Több képet már bemutattunk előző számainkban – nagyjából ennyi volt a „nyomdaképes” meteor a beküldöttek közül. Most ismertessük röviden szóban a beérkezett képeket:

A névsorban legelső felvétel az egész anyag legszebb tűzgömbje. **Becz M.** a Börzsönyből, Nagy Hideg-hegyről fényképezte színes diára a Dunakanyar irányában. Híressé vált felvétel, a róla készül papírkép is impozáns! A felvétel pontos adatai azonban nincsenek meg, s gyanítható, hogy más meteor is lencevégre került... **Busa S.** csupán meteorjai negatívját küldte be. A „nagyüzemi” kimérésre sajnos egyelőre nincs mód – vállalkozó híján –, ráadásul technikai lehetőségeink sincsenek meg nagyítások készítésére. Így kérünk mindenkit, egyelőre csupán papírképet küldjenek, a negatívot pedig gondosan tegyék el „jobb időkre”!... **Dömény G.** a pécsváradi tábor fotós szekciójában tevékenykedett, s egy nagyon szép, fényes perseidát rögzített. **Gazdag A.** három fotójából az egyik kifejezetten fényes. Hasonlóan más fényes perseidákhoz, pályáját többszörös robbanással fejezte be. **Igaz A.** a Tisza partján fényképezett Fujicolor 1600-ra – a nagyításon sajnos elég vörös a meteor. (A nagyítógép automatikáját láthatóan nem éppen csillagos ég felvételekhez programozták...) **Imre Z.** és **Iskum J.** képei sajnos csupán halvány nyomok. Nagy szerencsével járt viszont **Kovács S.**, annak ellenére, hogy csak úgy, találomra hagyta kint a gépét az ég alatt. Az eredményt a 1993/12. számunk címlapján láthattuk. Az ügynek további fejleményei is vannak – l. később! **Kókai I.** és édesapja Pécsváradról és Nagykanizsáról egyszerre fotózott. A hét nyomból egy sem túl látványos – viszont ez az egyetlen tökéletesen dokumentált beküldés! (A nagyítások lehetnének kidolgozottabbak...) **Lantos Zs.** felvételét is láthatták már az olvasók a meteorrovatban, bár papírkép formában mindeddig nem jutott el a rovatvezetőhöz! **Murányi L.** nagyon szép tűzgömb nyomát rögzítette! A csillagok kicsit elhúztak, de ezzel együtt a felvétel nagy jelentőséget kapott!... (További részletek alább!) **Papp Cs.** egy rakás Ráktanyán készül színes képet küldött, legfőképp repülőgépnymokkal, de akad rajtuk 4 meteor is. **Szauer Á.** termése egy színes meteor más, hasonló nagyítás(i kísérlet)ekhez képest egészen impozáns kivitelben. **Szekeres T.** 3 szép színes felvétele nincs meg az anyagban annak ellenére, hogy szépen dokumentált és a legelsőként beküldött meteorfotók voltak. Éppen ezért nyerhették el a jogot, hogy hazánkat képviseljék Franciaországban, a puimicheli nemzetközi meteoros találkozón (*IMC'93*). (Az itt kiállított meteoros tablók jelenleg Baján vannak, résztvettek az *Égre néző szemek* kiállításon.) **Varga A.** küldte be a leggazdagabb anyagot – sajnos mindenféle dokumentálás nélkül! A felvételek a mátrai Perseida-táborozás alatt készültek, és temérdek szép meteort tartalmaznak. A felvételek időpont-adatai híján sajnos még a meteorok pontos számát sem tudtuk megállapítani; azt sem, hogy hány géppel fényképezve született ez a szép szám. Egy felvételen 3 perseida nyoma is látható, szépen kirajzolva a radiánst. Olvasóink észlelőnk felvételekből is láthattak már ízelítőt (Meteor 1993/11. szám), bár az egyetlen épp egy fényes műholdat mutattunk be... Végül **Zajác Gy.** a maximum utáni éjszakán fotózott 3 szerény meteort Debrecen mellett.

Néhány kérdés, tanács meteorfotósainkhoz:

- Fordítsanak nagyobb gondot a felvételek dokumentálására. Állókamerás felvétel esetén a legfontosabb az exponálás kezdetének és végének feljegyzése (s persze a gép adatai is), valamint – ha csak lehetséges – kövessük figyelemmel a fotózott égterület eseményeit. A nagyfokú „műhold- és repülőszennyezés” közepette ez a legbiztosabb módja, hogy később eldönthessük, mit is rögzített a kamera.
- Vizsgáljuk át alaposan filmünket, pl. egy nagyítógép vagy diavetítő segítségével nagyméretűre kivetítve. Mozgassuk kissé a szerkezetet, hogy a falon vagy papíron levő szószöktől meg tudjuk különböztetni a filmen lévőket.

- Nagyon fontos lenne a **negatívok kimérése** (mintegy századmilliméter pontossággal), ugyanis ez jelenthetné az igazi feldolgozást! Ennek segítségével kerülhetnének be adataink a megfelelő adatbázisokba, kerülhetnének tudományos feldolgozásra. Jelenleg a rovatvezetőnek ilyen lehetősége sajnos nincs – így kérjük, jelentkezzenek olyanok, akik ebben a munkában segíteni tudnak!!

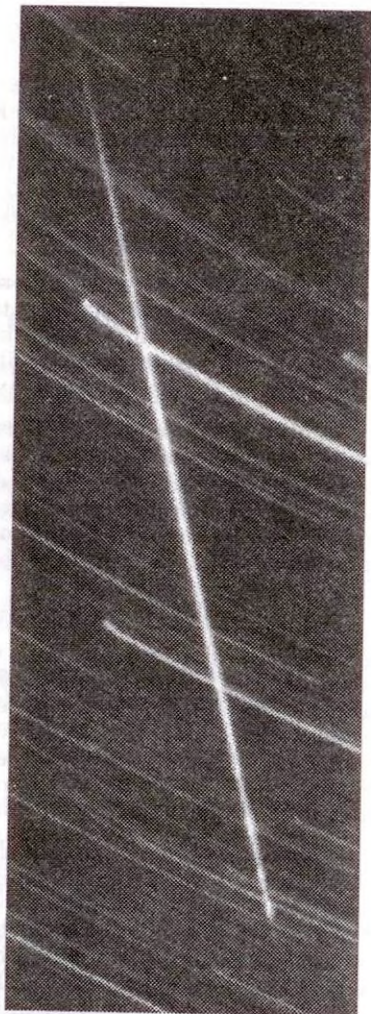
Hogy van értelme a fáradozásnak, a következő példa is jól bizonyítja. Január 14-én egy elektronikus levelet kaptunk az európai professzionális meteorokutatás központjából, a csehországi Ondrejovi Observatóriumból:

Tisztelt Uram!

A Meteor 1993/12. számának címlapfotója ügyében fordulunk Önökhöz. E látványos Perseida-meteor valószínűleg azonos azzal, amit Szlovákiában, Besztercebányán fényképeztek. Az ottani felvételen sikerült rögzítenünk a tűzgömb nyomának változását valamint a jelenség spektrumát, amelyet jelenleg analizálunk intézetünkben. Érdekelne bennünket a jelenség légkörben megtett pályája, amelyhez fotójuk nagy segítséget nyújtana.

Szeretnénk, ha elküldenék az eredeti negatívot (vagy ha ez nem lehetséges, annak egy kontaktmásolatát), amelyet kimérés után visszaküldenénk. A következő adatokra lenne okvetlen szükségünk: a kamera földrajzi koordinátái, az exponálás kezdete és vége (ha lehetséges, másodperc pontossággal). Hasznosak lennének továbbá a gép adatai (fókusz, átmérő), továbbá a meteor vizuális jellemzői (becsült fényesség, láthatósági időtartam, a nyom leírása). Köszönettel:

Dr. Jiri Borovicka (Ondrejov)

Nos, úgy látszik, az igazán látványos és sikeres felvételek a véletlen szerencsén múlnak. (Észlelőnk, Kovács Sándor „csak úgy” hagyta kint fényképezőgépét az éjszakában...) Viszont nagy örömmel fedeztük fel, hogy **Murányi Lajos** is ugyanezt a meteort rögzítette a kékestetői meteorológiai állomásról (lásd felvételünket). A csehországi meteorasztrónómusokhoz hasonlóan az azonosságot mi is a tűzgömb lefutásának jellegéből, a pálya végén bekövetkezett robbanások számából fedeztük fel. Sajnos ez a felvétel is közel 3 órás, de ennek ellenére valószínűleg jól kimérhető. (Szerencsére a tűzgömb feltűnésének időpontja ismert a szlovák kollégák gondosabb munkája nyomán!) Mindenesetre ez az első „dokumentált” alkalom, hogy a hazai meteorészlelő munka eredményeit közvetlenül hasznosítják a szakemberek – ráadásul úgy, hogy olvasva a Meteort, ők kerestek meg bennünket!

(Tey)

Egy rejtélyes meteorithullás magyarázata

Az amerikai ásványtankutatók és csillagászok számára több mint egy és negyed évszázadon át jelentett rejtélyt a Port Orford elnevezésű meteorit pontos lelőhelye. Erről a meteoritról John Evans természetkutató adott hírt 1865-ben. Közlése szerint az USA Oregon és Washington államainak felkutatása során a Vörös Folyó hegységben (Rouge River Mountains), Port Orfordnál egy tíz tonnás meteorit tömegre bukkant, ennek egy darabkáját bemutatta a washingtoni Földtani Hivatal geológusainak.

A megvizsgált darabról kiderítették, hogy a meteoritok egyik igen ritka típusához, az ún. pallasitokhoz tartozik. A pallasit (vagy pallas-vas) átmeneti típus a kő- és a vasmeteoritok között. Olyan, jobbra fémvas meteorittömegek, amelyekben kis mennyiségű szilikát anyag (kőmeteorit anyag) van beágyazva, főként olivin és enstatit zárványok formájában.

Az amerikai szakemberek természetesen szerették volna a teljes meteorittömeget megvizsgálni, és ezért az USA Kongresszusához fordultak egy kutatóexpedíció anyagi támogatásának érdekében. A Kongresszus, átlátva a vizsgálat jelentőségét, valóban biztosította is a megfelelő összeget az akkor még lakatlan vidék bejárásához, de időközben Evans elhunyt. Vezetése nélkül sem az akkor kiküldött expedíció, sem a későbbi kutatók soha többé nem találták meg a Port Orford meteorit főtömeget!

Újabbán Howard Plotkin, a Nyugat-Ontario Egyetem professzora annak a gyanújának adott hangot, hogy a Port Orford meteorit nem is létezik. A Vörös-folyó hegységben levő meteoritikus tömeg meséjét J. Evans találta ki, és az általa bemutatott darabka valójában egy másik meteorit része. Korabeli újságok és levelezések alapján arra a következtetésre jutott, hogy John Evans a panamai Imilacnál 1820-ban hullott meteorit egy darabkáját mutatta be, mint USA-beli leletet. Evans 1858-ban valóban járt Panamában, és hozzájuthatott az Imilac-meteorit egy darabjához.

Ebből kiindulva Vagan Buchwald a Dán Műegyetem ásványtan tanára és Roy Clarke, a Smithsonian Intézet munkatársa összehasonlította az Imilac meteorit és a Port Orfordnak nevezett példány ásvány- és kőzettani sajátosságait. Határozottan megállapították, hogy Evans valóban csalást követett el, és a panamai meteorithullás egy darabját mutatta be. Így hát a meteoritok listájából a Port Orford nevet törölni kell, és az amerikai múzeumokban őrzött darabok a jövőben Imilac-Panama felirattal állíthatók ki. A hamisítás magyarázata talán az lehet, hogy J. Evans nagy adósságokba keveredett éppen akkoriban, amikor a meteorit felkutatására anyagi támogatást kért.

Tévesen meteoritnak minősített kő- vagy vastömegekre másutt is van példa. Még mesterségesen „gyártott” meteoritot is láttunk, éppen hazánkban, az 1960-as években. (Ez volt a hírhedt „Kén utcai meteorit”, amely a televízióban és a sajtóban is nyilvánosságot kapott a fizika jeles ismeretterjesztője, Öveges József tanár révén!) Valódi meteorit hamis lelőhely-megjelöléssel történt bemutatása azonban alighanem egyedülálló eset.

(Astronomy Now, 1993. március – i. Bartha Lajos)

Változócsillag katalógus

Az MCSE katalógusa összesen 719 változócsillag legfontosabb adatait tartalmazza. Ugyanitt olvashatjuk a változócsillag-típusok részletes leírását és egy gyakorlati útmutatót a vizuális változóészlelés gyakorlatáról. A legérdekesebb csillagok fénygörbéjét hazai észlelések felhasználásával mutatjuk be. A 48 oldalas kiadvány az MCSE címen rendelhető meg (1461 Budapest, Pf. 219), rózsaszín postautalványon. Ára 77 Ft, tagok számára 66 Ft.

Konkoly Thege Miklós emlékezete

A Csillagásztörténeti Adatgyűjtő csoport kiadványa Konkoly Thege Miklós, a modern magyar csillagászat úttörőjének, az ógyallai csillagvizsgáló alapítójának életútját, legfontosabb eredményeit mutatja be 32 oldalon, korabeli metszetekkel, fényképekkel illusztrálva. Megjelent a nagy magyar csillagász születésének 150. évfordulóján, Bartha Lajos összeállításában. Megrendelhető az MCSE címen (1461 Budapest, Pf. 219) rózsaszín postautalványon. Ára 66 Ft, tagok számára 55 Ft.

Meteor csillagászati évkönyv 1994

Kiadványunkat egyesületünk tagjai — amennyiben 1994-re is megújítják tagságukat — illetményként kapják. Az Évkönyvet a befizetés sorrendjében küldjük ki azoknak, akik rendezik tagdíjukat. 1994-re szóló Évkönyvünk minden eddiginél nagyobb terjedelemben (214 o.) szól az olvasóhoz. A táblázatos információk mellett ismét számos cikk, beszámoló található kiadványunkban.

A tartalomból: A csillagászat legújabb eredményei; Tetten ért csillagfejlődés; Milyen a Nap röntgen-fényben?; Számítástechnika a csillagászatban; Vissza a Holdra!

Kérjük, hívja fel barátai figyelmét kiadványunkra, mely intézmények számára is megrendelhető — rózsaszín postautalványon — az MCSE címen: 1461 Budapest, Pf. 219. A Meteor csillagászati évkönyv 1994 ára 275 Ft (postaköltséggel együtt).

Viszonteladókat keres a Magyar Csillagászati Egyesület az 1994-es **Meteor csillagászati évkönyv** terjesztésére. Kérjük tagjainkat, hogy segítsék könyvünk eljuttatását legalább a megyeszékhelyek egy-egy könyvesboltjába. **Klubok, szakkörök, iskolák számára** — legalább 10 pl. rendelése esetén — **20% kedvezményt adunk.** Érdeklődni az MCSE címen lehet (1461 Budapest, Pf. 219.), ill. a 186-2313-as telefonszámon.